

Els Güell de Torredembarra i la Colònia Güell de Santa Coloma de Cervelló

Lluís Català Massot

ELS GÜELL DE TORREDEMBARRA

Els dos membres més coneguts i importants de la família Güell de Torredembarra foren Joan Güell i Ferrer, que es va enriquir a Cuba i va tenir un paper molt important en la vida econòmica i política catalana i espanyola de la meitat del segle XIX, entre el 1850 i el 1870, i el seu fill Eusebi Güell i Bacigalupi, mecenes d'Antoni Gaudí, que va continuar l'obra econòmica del seu pare.

La família Güell de Torredembarra, però, té els orígens més antics coneguts cap a l'any 1558. Era en Gabriel Güell. El seu fill Jaume Güell es va casar el 1616 amb Tecla Serra i van establir-se a Sant Vicenç de Calders; durant tres generacions, els Güell hi residiren de forma continuada. El 1731 Pau Güell i Mercader, avi de Joan Güell i Ferrer, que era espadenyer, va casar-se amb la torrenca Maria Roig i Sagunyoles, però no van canviar el lloc de residència.

Aquest matrimoni va tenir un fill: Pau Güell i Roig, nascut el 20 de setembre del 1769, feia de pagès a Can Borràs de Sant Vicenç de Calders quan es va casar el 1797 amb la torrenca Rosa Maria Ferrer i Roig, la família de la qual tenia una botiga de teixits i de sastreria a Torredembarra. Pau ja tenia 28 anys quan es va casar. Era una edat avançada i poc habitual per casar-se aleshores. Es podia explicar, però, per les guerres que va patir el país durant els últims anys del segle XVIII.

Pau i Rosa van fixar la residència a Torredembarra. L'11 de juny del 1798 va néixer la seva primera filla, Maria Magdalena; el 3 de març del 1800 va néixer Joan Güell i Ferrer, i el 2 de febrer del 1802 una altra filla, Rosalia.¹ Però la vida de Pau Güell i Roig no es desenvolupà durant gaire temps a Torredembarra. Ni el negoci dels sogres ni la feina de pagès eren suficients per a ell i emigrà a Amèrica poc després.

Els Güell indians es fan un capital

Durant el segle XVIII, Amèrica havia estat una destinació de molts catalans a la recerca de millorar la seva situació econòmica, entre els quals força torrencs ho intentaren. L'activitat marinera era ja important a la meitat del segle XVIII i va suposar una font molt important de recursos econòmics o capital per al desenvolupament econòmic de Catalunya. S'exportava a Amèrica sobretot teixits, vi i aiguardent, i s'importava sucre i cotó.

L'activitat marinera dels torrencs era important tal com es desprèn del nombre de mariners i gent que viatjaren a Amèrica o es dedicaven al transport marítim:

- el 1752, 84 mariners són nomenats als documents parroquials,
- el 1773, 17 torrencs es troben de viatge a Amèrica,
- el 1775, 12 veïns de Torredembarra són allí.²

Aquest fenomen podem observar-lo en altres poblacions costaneres catalanes, com Sitges, Vilanova, Mataró o Canet de Mar.

En aquest context històric, Pau Güell i Roig, el primer de la saga Güell de Torredembarra que emigrà per buscar fortuna, va anar a Santo Domingo. Alguna font afirma que emigrà a Puerto Cabello (Veneçuela). Quan Joan Güell tenia uns 12 anys, va emigrar també a Santo Domingo (o Veneçuela) cridat pel seu pare, que hi tenia un magatzem. Però cap al 1816 (als 14 anys es diu en la memòria de la Colònia Güell) el seu pare l'envià a Barcelona a estudiar a l'Escola Nàutica, on obtingué el títol de pilot de flota mercant.

Contando apenas doce años, su padre, que regentaba un modesto almacén en Puerto Cabello (Venezuela), le llamó a su lado. Atravesó, pues, el Atlántico sin otras relaciones que las que pudo establecer con el capitán del barco, a quien fue encomendado. Su estancia en aquel pintoresco lugar de América tuvo corta duración, ya que a los dos años de su llegada, comprendiendo su padre el deseo que animaba al muchacho de volver a la Patria, le complació enviándole de nuevo a Barcelona, donde cursó los estudios de Náutica, carrera que terminaba brillantemente a los dieciocho años.

¹ Rosalia encara vivia el 1865, quan Joan Ferrer es recorda d'ella en el seu testament, segons Marie Daurel-Güell.

² Segons els documents parroquials sobre el compliment pasqual de l'època (AHAT).

Marchó entonces a La Habana y trabajó de dependiente en una importante casa de comercio.³

Mentrestant, el seu pare s'arruïnà i hagué de tornar a Torredembarra, on va morir el 29 de juny del 1837. Va tenir, però, un gran enterrament, amb la participació de nou capellans i la celebració de tres misses. El seu fill Joan ja feia quatre anys que era a Barcelona i ell sí que havia aconseguit enriquir-se i havia tornat d'Amèrica amb una fortuna que li va permetre pagar aquest bon enterrament del seu pare.

Joan Güell i Ferrer no heretà cap fortuna del seu pare, però sí el seu esperit emprenedor i, cap al 1818, havia marxat a Amèrica, després dels seus estudis de pilot mercant, quan tenia uns 18 anys (o el 1821, amb 21 anys, diuen altres fonts), però, a diferència del seu pare, es dirigí a Cuba, a l'Havana, perquè Santo Domingo (o Veneçuela, segons altres fonts) ja s'havia independitzat.

Després d'uns anys de treballar en un magatzem de l'Havana, del qual arribà a ser el màxim responsable (de "mosso a comptable", en diu l'historiador Jaume Vicens Vives), i amb un capital de 10.000 pessetes, s'associà amb dos amics que aportaren un capital de 40.000 pessetes i fundà i dirigí la Casa Güell de l'Havana, que es dedicava al comerç d'importació i exportació.

Segons Vicens Vives,⁴ "les cases fortes de l'Havana s'oposaven amb gran resolució a tots els qui volien guanyar una independència i un nom en els negocis. La nova casa que dirigia Güell va haver de lluitar contra el clan dels grans magnats de l'economia cubana".

Només un cop genial li donà l'èxit. Joan Güell comprà, sense fer soroll i tot d'un plegat, tots els carregaments que hi havia al port de l'Havana i tots els que eren a punt d'arribar. Això li donà el monopoli del mercat durant quatre anys.

Els comerciants més importants de l'illa s'hi associaren i arribà al cap de pocs anys a ser director de l'associació de les cases comercials més potents de l'Havana.

Cap a l'any 1833 o 1834, en uns dotze anys d'activitat comercial, havia aconseguit una gran fortuna que li permeté tornar a Espanya i, abans de tornar, fer un viatge de tres anys de durada pels EUA, França, Anglaterra, Bèlgica, Suïssa i Itàlia.

Però el primer negoci que realitzà mentre tornava a Barcelona, en ple viatge, fou un fracàs: va comprar un vaixell amb el seu carregament al port de Barcelona amb la mala sort que en el seu primer viatge a Amèrica s'enfonsà i va perdre una bona quantitat de diners perquè no l'havia assegurat.

³ Colonia Güell y Fábrica de Panas y Veludillos y Cía. *Breve reseña histórica* (1910).

⁴ VICENS VIVES, Jaume; LLORENS, Montserrat. *Industrials i polítics del segle XIX*. Barcelona: Editorial Vicens Vives, 1958.

Joan Güell, industrial i polític

Quan Joan Güell arribà a Barcelona cap al 1835 o 1836, la indústria tèxtil moderna catalana tot just naixia. La seva gran limitació era la manca de maquinària moderna. Les lleis angleses prohibien l'exportació de maquinària i la manca d'una indústria pesada pròpia impedia el creixement de la indústria tèxtil catalana.

El 1839 Joan Güell, Marià Serra i altres van fundar el taller La Barcelonesa amb l'ajut de tècnics estrangers. Es dedicava a reparar i construir màquines per a la indústria tèxtil. La Junta de Comerç va col·laborar-hi i va organitzar classes per formar tècnics per a les noves indústries tèxtils.

El 7 de novembre del 1845 Joan Güell, que ja tenia 45 anys, es va casar amb Francesca Bacigalupi i Dulcet, germana d'un amic seu que tenia una fàbrica de filat i va començar a col·laborar en la seva empresa. L'any 1846 va néixer el seu fill Eusebi Güell i Bacigalupi, amb la mala fortuna de la mort de la seva esposa en el part. Aquesta mala fortuna es va repetir una altra vegada en la seva vida.⁵

També el seu cunyat va morir el 1846 i ell es féu càrrec de l'empresa i la transformà en una indústria tèxtil de panes i velluts, roba molt utilitzada pels obrers, pagesos i menestrals i que cap industrial català ni espanyol no havia aconseguit produir amb èxit. Joan Güell va anar a Anglaterra i estudià el sistema de fabricació de la pana. Hi va comprar màquines, va contractar tècnics anglesos i va fundar la fàbrica coneguda amb el nom d'El Vapor Vell de Sants. El començament fou difícil, l'empresa no funcionava. Despatxà els anglesos i dirigí ell mateix la fàbrica amb l'ajut de treballadors catalans que ja havien après la tècnica dels anglesos.

Un cop organitzada la producció, calia defensar el mercat espanyol de les importacions estrangeres. Per defensar-se de les idees liberalitzadores econòmiques que dominaven a Madrid i Cadis, va crear amb altres industrials catalans l'Institut Industrial de Catalunya el 1849, que tenia un diari, *El Bien Público*, a través del qual els proteccionistes defensaven les seves idees. Joan Güell n'era el cap, però col·laborava amb ell, entre d'altres, el jove advocat Manuel Duran i Bas. Els seus dos principals arguments eren:

- Protegir la indústria nacional és protegir no una minoria de capitalistes, sinó el treball de milers d'obrers.

- No hi ha cap país que hagi creat una indústria ni que s'hagi fet ric aplicant les teories lliurecanvistes.

El 1854, durant la revolució de Vicálvaro, la situació a les fàbriques era molt difícil i Joan Güell volia tancar El Vapor Vell de Sants, però el seu soci, Josep Sol

⁵ El 1850 es va casar amb la seva cunyada, Camila Bacigalupi, però el 1853 aquesta va morir en el part de la seva filla Josefina Güell i Bacigalupi.

i Padrís, s'hi oposà. Joan Güell marxà a França una temporada, mentre que Sol i Padrís fou assassinat el 2 de juliol del 1854 a la fàbrica El Vapor Vell.

Quan la situació es tranquil·litza, Joan Güell tornà i comprà una propietat agrícola a Lleida i la modernitzà. Ja havia col·laborat anteriorment en la construcció del Canal d'Urgell.

El 1855 participà en la fundació de la Maquinista Terrestre i Marítima, com a accionista d'una de les empreses constituents, Tous y Ascacíbar, la successora de La Barcelonesa.

El 1856 va intervenir directament en la lluita política espanyola: fou diputat en representació de la província de Barcelona durant el govern de la Unió Liberal del general O'Donnell. El 1863 fou nomenat senador per la reina Isabel II.

Hi havia una crisi econòmica a finals dels anys cinquanta i els principals revolucionaris i progressistes espanyols eren lliurecanvistes, com Castelar, Azcárate o el professor Luis M. Pastor, i entre els quals hi havia el mestre català i futur ministre d'economia Laureà Figuerola. Els industrials catalans, entre els quals Güell, van editar un diari a Madrid, *La Verdad Económica*, per defensar les tesis proteccionistes i enfrontar-se al diari madrileny *El Círculo Mercantil*, que era el portaveu dels lliurecanvistes espanyols.

La revolució del 1868 donà el poder als lliurecanvistes enmig d'una gran crisi econòmica. Güell encapçalà un moviment, gairebé una croada, a favor del proteccionisme. Al costat de Bosch i Labrús, van crear el Fomento de la Producción Nacional i el 1869 va organitzar una gran manifestació a Barcelona a favor del proteccionisme.

Els mals per als industrials catalans van augmentar amb la revolució independentista cubana del 1868. Cuba era un mercat important per als industrials i comerciants catalans. Güell va escriure un opuscle en contra i va col·laborar econòmicament en la creació de milícies de voluntaris per anar a lluitar contra els independentistes cubans. Güell defensava en els seus escrits que Cuba vivia millor sent colònia espanyola que els altres països que s'havien independitzat.

Joan Güell va morir el 29 de novembre del 1872, en ple període revolucionari, i aleshores encara no havia triomfat el proteccionisme. Ho va fer el 1891, quan el partit conservador espanyol l'imposà.

Eusebi Güell i Bacigalupi i els López y López. L'estratègia matrimonial de Joan Güell triomfa

Nascut el 15 de desembre del 1846 a Barcelona, i de seguida orfe de mare, Eusebi Güell, amb 10 anys, va anar a estudiar a un col·legi de Mataró. Acabà la seva formació en dret i economia després a Anglaterra i a França.

El 1871 es va casar amb la filla d'Antonio López y López, marquès de Comillas, Isabel López i Bru. El seu sogre era també un indià originari de Santander que havia fet una gran fortuna amb el transport marítim colonial i que s'havia casat amb una catalana i establert més tard a Barcelona.

Eusebi Güell i Isabel López van tenir dos fills. El 1875 va néixer a Comillas Juan Antonio Güell i López,⁶ el qual va morir a Mallorca el 1958. El 1877 va néixer Eusebi, que va tenir un paper més destacat i que va morir el 1955.

Eusebi Güell i Bacigalupi va continuar i va augmentar l'obra econòmica del seu pare i del seu sogre. El 1890, associat amb l'enginyer Ferran Alsina, traslladà la fàbrica de panes i velluts de Sants a Santa Coloma de Cervelló.

El 1901 va fundar la Companyia Asland (d'asfalts i ciments). Va ser conseller de les empreses de la seva esposa: Tabacs de Filipines, Caminos de Hierro del Norte, Banco Hispano-Colonial...

Fou regidor de Barcelona el 1875 i, més tard, senador per nomenament reial. Fou nomenat Comte de Güell el 1910 pel rei Alfons XIII.

Va ser mecenes d'Antoni Gaudí. Una de les empreses més notables d'Eusebi Güell en la qual col·laborà Gaudí i el seu equip d'arquitectes, Francesc Berenguer i Joan Rubió i Bellver, fou la construcció de la Colònia Güell, de Santa Coloma de Cervelló.

Eusebi Güell i Bacigalupi va encarregar la construcció de la seva colònia per a obrers i tècnics al mateix arquitecte (Gaudí) que havia triat per construir, a partir del 1885, la seva residència particular al carrer Nou del Raval de Barcelona. El Gaudí que va fer també per encàrrec seu el Parc Güell i altres obres per a la família de la seva esposa, Isabel López Bru, a Comillas i a altres llocs de Cantàbria.

LA CONSTRUCCIÓ DE LA COLÒNIA GÜELL. UNA RESPOSTA EMPRESARIAL ALS PROBLEMES LABORALS DE LES INDÚSTRIES URBANES (1890-1973)

Una colònia industrial és un conjunt d'instal·lacions, separat dels nuclis de població, format per fàbrica, cases per a obrers i encarregats, església, escola, economat i altres dependències.

L'origen de les colònies industrials catalanes cal buscar-lo en les colònies industrials angleses, com la que va fundar el socialista utòpic R. Owen, la de New Lanark. Pretenia

⁶ Fou alcalde de Barcelona el 1930, fins que es va proclamar la II República. Va escriure un llibre, *Journal d'un expatrié catalan (1936-1945)*, Mònaco, Éditions du Rocher, 1946. Hi defensava, des del seu exili daurat i confortable fora d'Espanya, un catalanisme molt moderat i la democràcia contra el franquisme. El llibre va passar a ser analitzat per censors i per la justícia i es troba en la Causa General de la Guerra Civil espanyola a l'Archivo Histórico Nacional de Madrid (nota de l'autor).

crear un model urbanístic ideal que permetés solucionar els problemes humans i socials que la industrialització plantejava als nuclis urbans.

A Catalunya, però, s'havien creat colònies industrials durant el segle XIX al llarg dels rius Llobregat i Ter per tal d'aprofitar l'energia hidràulica, perquè els terrenys eren més barats i els sous més baixos, i pels avantatges fiscals que tenia el propietari de la colònia.

Els partits d'esquerra catalans criticaven molts aspectes del funcionament d'una colònia. Per exemple, el 1891 es va publicar un article al diari *La Publicidad* que deia:

Se impide a los obreros leer los periódicos que no sean esencialmente católicos, se les obliga a comprar todos los alimentos en la misma cantina de la colonia. El domingo por la mañana, o el mismo sábado por la noche, el patrono ya se ha reembolsado todos los jornales de la semana que acaba de pagar.⁷

La Colònia Güell de Santa Coloma de Cervelló neix pel tancament, el 1891, de la fàbrica El Vapor Vell de Sants. Tot i existir el riu Llobregat al costat, no va emprar-se'n la força motriu. El motiu real del trasllat devia ser evitar la conflictivitat del món obrer urbà de finals de segle XIX a Barcelona. En la memòria de la Colònia Güell del 1910 es donaven diverses explicacions, entre les quals una deia:

Túvose en cuenta que [era] un poderoso medio de resolver la cuestión obrera en muchas industrias al ponerlas al lado de la población agrícola o rural y unir la mente de ambas. El obrero industrial comunica a su padre y hermanos agricultores el espíritu de progreso y éstos en cambio mantienen en el industrial el espíritu de la tradición que mantiene el respeto a la propiedad.⁸

El món rural era posat com un model de vida i de valors socials tradicionals. Això explica que els impulsors de la Colònia, Eusebi Güell i Ferran Alsina, director de la colònia, busquessin bona part dels nous treballadors en els pobles de pagès allunyats de les ciutats, com és el cas d'alguns pobles de Lleida. El quaranta per cent dels difunts de la colònia entre el 1906 i el 1925 havien nascut a pobles catalans de l'interior (30,7%) o a pobles de la resta d'Espanya (9,6%).

Descripció de la Colònia Güell

La Colònia Güell es va construir a la finca agrícola Can Soler de la Torre, comprada el 1860 per Joan Güell i Ferrer. Ocupa una superfície de 160 hectàrees, al terme municipal de Santa Coloma de Cervelló, a uns dos quilòmetres del centre d'aquella població. Encara es conserva la masia que la família Güell emprava com

⁷ "El feudalismo en las fábricas", *La Publicidad*. Barcelona, 1891.

⁸ Colonia Güell y Fábrica de Panes y Veludillos y Cía. *Breve reseña histórica* (1910).

a residència. La Colònia es va construir aprofitant els avantatges fiscals de la Llei de colònies del 1868.

L'arquitecte Antoni Gaudí no hi dedicà gaire temps; el pes de la feina va recaure en el seu col·laborador, l'arquitecte Francesc Berenguer i Mestres.

El terreny no és totalment pla, sinó que s'eleva formant dos turonets cap a l'oest. Al turó de la dreta, entrant per la carretera, hi ha l'església, mentre que al de l'esquerra hi ha les escoles. Tot plegat era molt simbòlic: l'educació i la religió presidien, doncs, la vida de la colònia.

A la part més baixa, al costat de la carretera, hi ha la fàbrica. Per tant, aquesta amb l'església i les escoles formen un triangle equilàter.

Hi treballaven uns mil obrers, la meitat dels quals, aproximadament, vivia a la colònia i la resta als pobles del voltant. Per habitar en les cases de la colònia tots els membres adults havien de treballar-hi.

Els habitatges es troben entre les escoles i l'església, mentre que entre la fàbrica i els habitatges hi ha una distància considerable ocupada per un parc públic.

La vida a la colònia

A les cinc del matí es despertaven els habitants de la colònia amb una campana de la fàbrica, o ho feia el sereno si l'havien avisat. A les sis es tancava la porta d'accés a la fàbrica.

A un quart de nou els pares anaven a casa a esmorzar i a despertar els seus fills perquè anessin a l'escola o a la guarderia.

A les dotze tothom anava a dinar a casa seva i a un quart de dues tornaven a la feina. Mentrestant, els nens i les nenes anaven a l'escola fins a les cinc. En canvi, els seus pares sortien de la fàbrica a dos quarts de set.

Els habitatges

Els habitatges eren propietat de l'empresa, la qual els llogava o, en alguns casos, el venia als treballadors, però reservant-se la propietat del sòl. Si un treballador deixava la fàbrica, havia de deixar la casa lliure. Pagaven unes 5 o 10 pessetes al mes abans del 1936. Però no pagaven ni aigua ni llum i l'empresa es feia responsable del manteniment de les cases.

Els treballadors que es jubilaven i eren propietaris de la casa la venien a l'empresa a canvi d'una pensió vitalícia, que completava la pensió que l'empresa pagava als seus jubilats.

Els habitatges estan distribuïts al llarg de dos eixos: el carrer de Reixac i el de Barrau. Sortint de la plaça J. Anselm Clavé, el primer porta cap a l'església i l'altre cap a l'escola. Hi havia uns 150 habitatges i diversos edificis dedicats a diferents activitats

com comerços, fonda, teatre, ateneu i cooperativa. A la meitat del carrer de Barrau, hi ha una altra plaça important, la de Joan Güell, on hi ha el teatre i l'ateneu.

Els habitatges dels obrers són unifamiliars, adossats i conformen illes de cases. Hi ha uns models tipològics que es repeteixen molt sovint. La casa predominant té planta baixa i pis, una eixida o pati al darrere. N'hi ha que tenen també un petit jardí al davant.

Mesuren 4 metres d'ample per 20 metres de llarg perquè les bigues de fusta que es van utilitzar no permetien més amplada. Aquest fet fa que les habitacions es distribueixin en les dues plantes al llarg d'un passadís, i solament tinguin ventilació les situades als extrems.

A la planta baixa solia haver-hi la cuina i el menjador, mentre que en el pis hi havia els dormitoris.

Els habitatges, però, no tenien tots les mateixes mides. Uns tenien uns 60 m² i els més grans uns 140 m². Els habitatges eren força dignes, sobretot si els comparem amb els dels obrers de les ciutats. Però cal tenir present que la majoria de les famílies eren famílies extenses formades per avis, pares i néts. Les famílies nombroses eren preferides a l'hora de contractar personal per a la fàbrica.

Hi ha uns quants habitatges modernistes singulars:

- Ca l'Espinal (1910)

Aquest edifici, obra de Joan Rubió i Bellver, deu el nom al Sr. Espinal, que l'habitava i que era encarregat de l'administració de l'empresa. És l'habitatge de més qualitat de la Colònia. Consta de planta baixa i de dos pisos.

El més destacat és la balconada de la cantonada, que recorda una torrassa medieval. L'ús del maó com a element decoratiu és una altra constant, especialment en el joc de sanefes on predominen les formes romboïdals, en les línies horitzontals de la façana i en la gelosia de sortida.

Les obertures tenen uns perfils goticistes. A l'entrada hi ha un forjat on s'observa la data de construcció.

- Ca l'Ordal (1894)

És un edifici que recorda una masia típica. Sembla que hi vivia més d'una família, i s'encarregaven de les feines agrícoles de la finca.

Té un soterrani, dedicat a quadres, planta baixa, pis i golfes.

És una casa de clara inspiració modernista amb un important ús del maó com a element decoratiu: xemeneies, obertures, la gelosia del darrere i la cornisa.

En aquesta obra de Francesc Berenguer i de Joan Rubió, també hi destaquen les cantonades arrodonides.

La fàbrica

Estava formada per un conjunt d'edificis i naus industrials. Tots construïts de maó vist, a l'estil anglès.

L'edifici principal es pot considerar un bon exemple de fàbrica de pisos (planta baixa i 3 pisos), amb estructura suportant de bigues de ferro i planta lliure amb sòl de fusta, amb moltes finestres que il·luminen molt bé l'interior.

En aquest edifici hi havia la filatura de la fàbrica. Transformaven el cotó en fil disposat per teixir-lo. Primer es feia la barreja de diverses fibres de cotó amb unes màquines anomenades batans. S'estirava el fil pentinant les floques de cotó amb les cardes. Després es feien metxes de fil, com feixos de fils, amb unes màquines anomenades metxeres.

Els fusos de fil es transportaven a l'edifici del darrere, que era d'una sola planta, on es feien rodets o plegadors, i així quedava el fil preparat per ser teixit.

Ca l'Espinal

A l'edifici del fons, hi havia els telers per fer el teixit de panes i velluts. Els telers anomenats de Roda eren un invent de Ferran Alsina, el primer director de la colònia. Es deien així perquè Ferran Alsina era de Roda de Ter.

Un cop fets els teixits, es tintaven i després s'assecaven en un altre edifici important, amb parets de maó, que formava gelosies que afavorien l'aireig i l'assecat de les peces de roba. Finalment, es tallaven i s'empaquetaven per ser venuts.

Les escoles i l'educació a la Colònia Güell

Les escoles va dissenyar-les l'arquitecte Francesc Berenguer i Mestre (1866-1914) i foren inaugurades el 1911. Consten de dues parts: la casa del mestre i les escoles o aules. Una per als nens i l'altra per a les nenes. Són l'edifici civil més important dins la colònia.

L'escola destaca pel tractament de les façanes, on predominen les lloses de pedra per damunt del maó que s'empra a les obertures i a la sanefa superior. A la planta baixa, les finestres són més grans que les de la superior.

La casa del mestre destaca per la torrassa coronada per un pinacle cònic, que recorda una torre medieval, i per la finestra cantonera. La casa i l'escola estan unides per un pont recolzat sobre un gran arc parabòlic. La casa del mestre sembla un petit castell medieval i modernista alhora.

Hi havia també una guarderia dirigida per monges al carrer d'Aranyó, número 2.

A l'Ateneu s'hi feien classes nocturnes per als aprenents de la fàbrica. Els alumnes més destacats anaven a l'Escola del Treball de Barcelona a aprendre un ofici que fos útil a la fàbrica.

La Cooperativa de Consum

Al començament era una botiga propietat d'un parent de Ferran Alsina, però el 1896 un grup de treballadors va decidir organitzar una cooperativa de consum. Eusebi Güell els va oferir el local i diners per poder començar. El 1900 es va inaugurar el nou edifici, obra conjunta dels arquitectes Francesc Berenguer i Joan Rubió. Els socis de la cooperativa havien de col·laborar en el funcionament en les seves hores lliures.

A diferència d'altres colònies, no van existir els vals de l'empresa.

Davant de la cooperativa, hi havia les carboneres i els cellers de la cooperativa.

L'Ateneu Unió

Es va fundar el 1899 i va ocupar el teatre Fontova, construït el 1892. Tenia un teatre, una biblioteca, una sala de conferències i una escola nocturna.

La fonda (1910)

Aquest edifici que es troba a l'entrada de la Colònia tenia com a funció l'allotjament dels tècnics i dels representants que visitaven la fàbrica.

És una construcció de planta i pis amb dos habitatges. Destaquen les obertures en forma d'arc apuntat rematades per un totxo i les obertures de la cantonada.

Casa del metge (1910)

A la colònia hi havia un servei mèdic i una farmàcia permanent, dotats per l'empresa.

La casa del metge és un edifici de planta i pis amb la façana arrebossada.

La decoració de maó es troba a la cornisa; sota la cornisa, en una sanefa que dissimula les obertures de les golfes, i a la façana, que remarca les obertures i la divisió entre pisos.

Centre Municipal Sant Lluís (1918)

Antiga seu del Patronat Obrer de la Sagrada Família, institució religiosa dirigida pel capellà de la Colònia, que oferia activitats diverses per als nens i nenes: jocs, gimnàstica, representacions teatrals, catequesi, etc. Al final de cada curs, s'organitzava una festa que comptava amb l'assistència dels amos de la Colònia.

En l'àmbit de l'estructura, l'edifici consta d'una sola planta, per bé que amb separacions de pilastres de maó vist. Les obertures recorden l'arc ogival. A la dreta de l'edifici, on hi ha el pati, hi destaca una porta de ferro forjat.

Casa parroquial (1914)

És obra de Francesc Berenguer. Consta de planta baixa i golfes amb una coberta de quatre aigües.

Destinat a ser l'habitatge del capellà de la Colònia, destaca per la façana recoberta de lloses irregulars i per les obertures en forma d'arc de mig punt, rematades per maó vist que imita les dovelles.

Les golfes es caracteritzen per la presència d'una renglera de petites finestres d'arc de mig punt.

La cripta o església

És sens dubte l'obra arquitectònica més important de la colònia. Fou iniciada el 1908 per Antoni Gaudí. Es va aturar, però, el 1914 per la crisi de la I Guerra Mundial, que afectà la família Güell. Ha restat una obra inacabada.

- L'exterior

Del porxo d'entrada, en destaca la inserció amb l'entorn; entremig dels pilars es poden entreveure els pins del bosquet circumdant. Aquesta integració a l'entorn natural es veu reforçada per l'ús de materials com el maó, el maó recuit rebutjat per les bòbiles, la pedra recuita o el basalt.

Els elements més destacats són: la columna central i els pilars inclinats, els arcs i les voltes, el portal de pedra amb el frontó decorat amb un crismó de trencadís, el porxo deprimit i les finestres.

- Les columnes

Les columnes que aguanten el sostre de l'entrada de la cripta estan inclinades. De totes, destaca la columna situada davant de la porta d'entrada, feta de blocs basàltics units amb plom fos. Aquesta columna té base, fust i capitell.

La resta de columnes de l'entrada estan fetes de maó recobert de petits blocs de pedra recuita i de maons recuits.

L'exterior de la cripta

- El mosaic

Damunt de la porta d'entrada de la cripta, hi ha un plafó força complex. La tècnica emprada en la seva composició és el trencadís de ceràmica, tan freqüent en les obres gaudinianes.

La composició se centra en el monograma de Maria al voltant del qual apareixen quatre el·lipsis que representen les quatre virtuts: Prudència (guardiola), Justícia (balança), Fortalesa (casc de guerrer) i Temprança (porró).

A dalt de tot hi ha el crismó (símbol de Crist) envoltat de flames.

En la resta d'espais de la composició, hi ha motius vegetals i florals que emmarquen el motiu central.

- Els murs

Els murs de la cripta presenten una certa inclinació a mesura que van pujant.

La seva construcció és feta a base de pedra basàltica negra, maons i rajoles d'obra recuita al forn i escòria negra lluenta incrustada.

- Les finestres

Les finestres solen ocupar els espais entremig dels esperons, és a dir, els indrets on la càrrega de la volta no és excessiva. Tenen forma romboïdal i són de mides diverses.

Les gelosies de forma hexagonal dels finestrals estan fetes d'agulles velles dels telers de la fàbrica.

- La decoració

La decoració dels murs es concentra al voltant de les finestres. La tècnica emprada és la del trencadís de ceràmica.

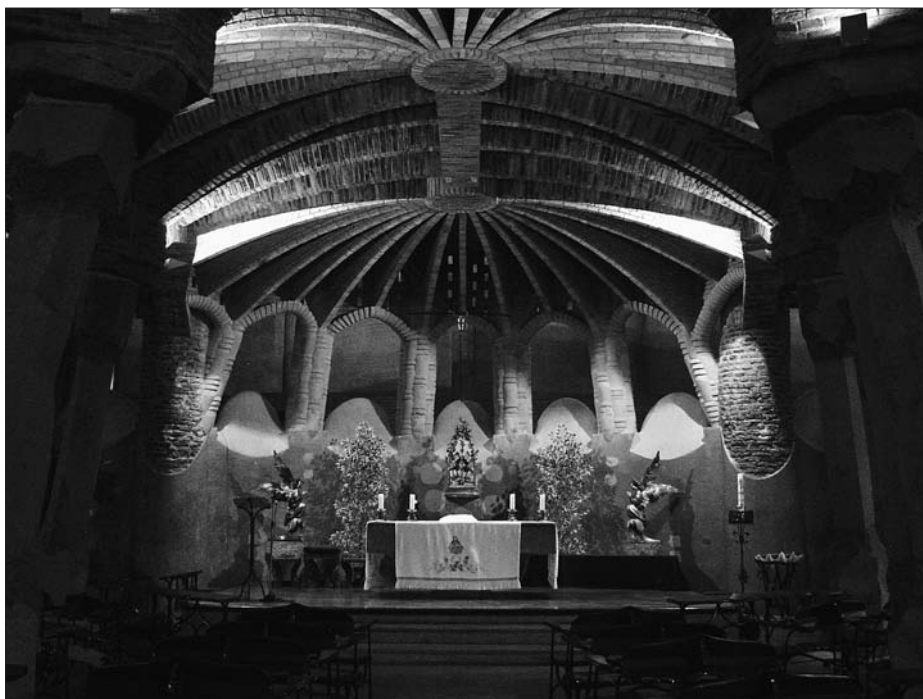
La simbologia que s'hi representa és molt variada: les lletres apocalíptiques alfa i omega flanquegen les finestres; també s'hi poden observar peixos, uns quants són fets de peces de mosaic negre i creus templeres.

L'ampit i la part exterior de les finestres són revestits de trossos de rajoles de color verd, blau i groc.

L'interior

- Les columnes

Les vint-i-vuit columnes són de diàmetre, inclinació, material i textura diversos segons la situació i la funció.

L'interior de la cripta

Les quatre columnes centrals són fetes de pedra basàltica de Castellfollit de la Roca. El fust és inclinat per tal de recollir les càrregues que hi incideixen. Les juntes que uneixen la base, el podi, el fust, l'equí i l'àbac del capitell són de plom.

La resta de columnes de l'interior són fetes de pedra i de maó. D'aquestes, les més grosses estan arrebossades fins a un metre i mig d'alçada, la resta són d'obra vista per tal d'unificar-les amb els arcs i el sostre.

- El sostre

La cripta és coberta per una volta plana de rajola.

Però el que destaca del sostre és l'entramat de nervis de maó de quinze centímetres de gruix. Aquestes nervis es recolzen sobre arcs de maó recuit i sobre els pilars.

A la part central del sostre hi ha dues claus de volta unides per un arc robust i sobre les quals convergeixen unes tramades concèntriques.

- El presbiteri i els altars

La part dedicada al culte ocupa una mica més de la meitat de l'àrea.

El presbiteri en dos cossos està limitat per la part posterior per una tribuna alta que es comunica amb la sagristia.

Dels tres altars que hi ha a la cripta, destaquen el de la Sagrada Família, obra de Josep M. Jujol, i el de la Mare de Déu de Montserrat, obra d'Isidre Puig i Boada. Jujol també va projectar l'altar major, que fou desmuntat l'any 1936 en iniciar-se la Guerra Civil. L'actual és obra de Peter Harden, que aprofità el sagrari de Jujol.

- El mobiliari i la decoració

Una de les principals característiques de Gaudí era que en les seves obres solia dissenyar-ho tot. De la cripta de la Colònia Güell, en dissenyà els bancs.

Si bé a l'exterior la decoració és molt rica, a l'interior hi és absent, segurament perquè quan Gaudí abandonà les obres encara faltaven els arrebossats interiors i altres petits acabaments.

De la decoració interior, en destaca una enorme closca de petxina originària del Pacífic que fa de pica d'aigua beneïda.

BIBLIOGRAFIA

ARGULLOL SERRA, José. *Biografía del Excmo. Sr D. Juan Güell y Ferrer, leída por D. José Argullol el 29 de setiembre de 1879*. Barcelona, 1881.

BIADA Y DALMASES, Antonio. *Memorial del negocio de fabricación de panas y veludillos fundado por Don Juan Güell y Ferrer, 1848-1910*. Barcelona, 1910, 26 p.

CATALÀ, Lluís; MAS, Francesc. *Una visita a la colònia Güell*. Barcelona: ICE / Universitat de Barcelona, 1994.

DAUREL-GÜELL, Marie. *Les destin d'une lignée catalane illustre: Juan Güell y Ferrer, et sa famille* (tesi doctoral). Universitat de Tolosa de Llenguadoc, 1997.

ESTASEN, Pedro. *El economista D. Juan Güell y Ferrer*. Barcelona, 1881.

GÜELL, Carmen. *Gaudí y el conde de Güell. El artista y el mecenas*. Barcelona: Ediciones Martínez Roca, 2001.

GÜELL Y FERRER, Juan. *Sobre Industria*. Barcelona, 1841.

—. *Cereales. Reflexiones sobre esta y otras cuestiones arancelarias surgidas por la reunión de ciento y uno diputados, celebrada en Madrid el día 21 de febrero de 1859*. Barcelona: Imprenta del Diario de Barcelona a cargo de Francisco Gabañada (sense data).

- . *Comercio de Cataluña con las demás provincias de España y observaciones sobre el mismo asunto y otras cuestiones económicas*. Barcelona: Narciso Ramírez, 1867.
- . *Examen de la crisis actual*. Barcelona, 1867.
- . *Rebelión cubana*. Barcelona, 1871.
- . *Escritos económicos*. Barcelona, 1880.
- GÜELL Y LÓPEZ, Juan Antonio. *Journal d'un expatrié catalan (1936-1945)*. Mònaco: Éditions du Rocher, 1946.
- MARTORELL, Sabino. *Colònia Güell* (treball mecanoscrit que es troba a la biblioteca de la Colònia Güell, realitzat per un antic mestre destinat a la colònia), 1952.
- PADRÓ I MARGÓ, Josep. *Colònia Güell, del Vapor Vell a la República* (treball mecanoscrit, biblioteca de la colònia), 1986.
- ROY, Joaquim. *Catalunya a Cuba*. Barcelona: Barcino, 1988.
- TAVERA, José María. *Juan Güell y Ferrer*. Barcelona: Fundación Ruiz-Mateos (col·lecció Hombres que Hicieron Cataluña), 1976.
- VICENS VIVES, Jaume; LLORENS, Montserrat. *Industrials i polítics del segle XIX*. Barcelona: Vicens Vives, 1958.